

Huiselijk geweld en kindermishandeling

Prisma

mei 2018

Inhoudsopgave

	blz.
Voorwoord	3
Definitie Huiselijk geweld en kindermishandeling	4
Meldcode	5
Stappenplan	6
Stap 1: in kaart brengen van signalen	6
Stap 2: collegiale consultatie	6
Stap 3: gesprek betrokkene(n)	7
Stap 4: wegen van het geweld	7
Stap 5: beslissen	7
Stap 6: monitoren en evalueren	7
Overige acties voor de organisatie	8
- Verantwoordelijkheid	8
- Kennis	8
- Omgang vertrouwelijke gegevens	8
Toolkit meldcode	9
Beroepsgeheim versus meldcode	9
Toezicht meldcode	9
Sociale kaart	10
Bijlagen:	
Bijlage 1: Observatiepunten	11
Bijlage 2: Signalenlijst huiselijk geweld/ kindermishandeling (4-12 jaar)	12

Voorwoord

Kinderen zijn helaas veel te vaak het slachtoffer van huiselijk geweld. Per jaar zijn meer dan 100.000 kinderen getuige van huiselijk geweld. Ze voelen de spanning, horen de kreten, zien de verwondingen. Kinderen die thuis getuige zijn van geweld lopen ernstige psychische schade op. Van deze kinderen raakt 40% tot 60% getraumatiseerd doordat zij getuige zijn van de mishandeling tussen hun ouders. Naar schatting is tussen de 30% en 40% van deze kinderen zelf tevens slachtoffer, omdat zij ook mishandeld worden of omdat zij tussenbeide springen. Daarnaast zijn naar schatting 80.000 kinderen per jaar slachtoffer van andere vormen van kindermishandeling. Nog geen 20.000 kinderen worden hiervan gemeld bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling. Daarnaast overlijden er tenminste 50 kinderen per jaar aan kindermishandeling.

De genoemde cijfers tonen aan dat er vanuit vele organisaties continue uitgebreide aandacht voor dit probleem nodig is. Dat geldt zeker ook voor preventie en signalering in een vroeg stadium. Scholen zijn bij uitstek plaatsen waar (een vermoeden van) huiselijk geweld en kindermishandeling gesignaleerd kan worden. Leerkrachten brengen veel tijd met de kinderen door, hebben een vertrouwensrelatie met hen opgebouwd en kunnen een belangrijke signaalfunctie vervullen.

In de praktijk blijkt dat het omgaan met signalen die kunnen wijzen op huiselijk geweld onzekerheid teweegbrengt. Dit protocol biedt een structuur aan en geeft handvatten hoe gehandeld kan worden bij een vermoeden van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het doel van dit protocol is: een vermoeden van huiselijk geweld bespreekbaar maken en de signalen doorgeven voor eventuele verdere hulp. De taak van de school met betrekking tot kindermishandeling en huiselijk geweld, waarbij de oorzaak buiten de school ligt, is het signaleren en het aankaarten ervan bij de verantwoordelijke instanties. De school is niet verantwoordelijk voor de verandering van de situatie of voor de hulpverlening.

Definitie: Huiselijk geweld en kindermishandeling

Huiselijk geweld

Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer is gepleegd. Met “huiselijke kring” worden (ex-)partners, familieleden, huisvrienden en mantelzorgers bedoeld. Het woord huiselijk verwijst niet naar de plaats van het delict (het kan zowel binnenshuis als buitenshuis plaatsvinden) maar naar de relatie tussen pleger en slachtoffer. Bij huiselijk geweld kan het gaan om lichamelijk, psychisch of seksueel geweld of dreiging hier mee. Het kan de vorm aannemen van (ex-)partnergeweld, kindermishandeling, verwaarlozing van ouderen of geweld tegen ouders, vrouwelijke genitale verminking, huwelijksdwang en eer gerelateerd geweld.

Kenmerken huiselijk geweld

Er is sprake van een (al dan niet verbroken) relatie tussen de pleger en het slachtoffer waardoor de pleger en het slachtoffer vaak ondanks het geweld- en soms noodgedwongen - deel blijven uitmaken van elkaars leefomgeving. Met het voorgaande hangt samen dat huiselijk geweld vaak een stelselmatig karakter heeft en een hoog recidive risico kent. Het geweld kenmerkt zich (in geval van partnergeweld) veelal door een cyclisch karakter. Er kan sprake zijn van een zekere mate van loyaliteit tussen slachtoffer en pleger. Er is veelal sprake van een verstoorde machtsverhouding tussen de bedreigde en de bedreigende partij.

Kindermishandeling

Onder kindermishandeling wordt verstaan elke vorm van een voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel. Daaronder is ook begrepen eer gerelateerd geweld, huwelijksdwang, vrouwelijke genitale verminking en het als minderjarige getuige zijn van huiselijk geweld tussen ouders en/of andere huisgenoten.

Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling

Een meldcode voor huiselijk geweld en kindermishandeling helpt professionals goed te reageren bij signalen van dit soort geweld. Bijvoorbeeld huisartsen, leerkrachten en medewerkers van jeugdhulpinstellingen. Sinds 1 juli 2013 zijn professionals verplicht de meldcode te gebruiken bij vermoedens van geweld in huiselijke kring. Vanaf 1 januari 2019 is het verplicht om een afwegingskader op te nemen in deze meldcode.

Meldcode in de wet

Het verplichte gebruik van een meldcode staat in de Wet ‘verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling’. De meldcode geldt voor de sectoren:

- gezondheidszorg;
- onderwijs;
- kinderopvang;
- maatschappelijke ondersteuning;
- jeugdhulp;
- justitie.

Afwegingskader in de meldcode

Het verplichte gebruik van een afwegingskader in de meldcode staat in het Besluit van 23 juni 2017 houdende wijziging van het Besluit verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Het afwegingskader wordt opgesteld door beroepsorganisaties in overleg met Veilig thuis (het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling). Vanaf 1 januari 2019 is het verplicht om met het afwegingskader te werken. Tot die tijd geldt de bestaande meldcode.

Stappenplan bij een vermoeden van huiselijk geweld/ kindermishandeling

5 stappen van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Iedere hulporganisatie en zelfstandige professional ontwikkelt een eigen meldcode. Daarin moeten in ieder geval de volgende 5 stappen staan:

- Stap 1: In kaart brengen van signalen.
- Stap 2: Overleggen met de vertrouwenspersoon. En eventueel raadplegen van [Veilig thuis](#) (het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling). Of een deskundige op het gebied van letselduiding.
- Stap 3: Gesprek met de betrokkene(n).
- Stap 4: Wegen van het huiselijk geweld of de kindermishandeling. En bij twijfel altijd [Veilig thuis](#) raadplegen. (afwegingskader verplicht vanaf 1 januari 2019).
- Stap 5: Beslissen aan de hand van het afwegingskader (afwegingskader verplicht vanaf 1 januari 2019):
 - Is melden noodzakelijk?
 - Is hulpverlening (ook) mogelijk?

[Veilig thuis](#) is ten alle tijden en bij elke stap uit het stappenplan te raadplegen.

Stap 1: In kaart brengen van signalen

Breng de signalen die een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling bevestigen of ontcrachten in kaart en leg deze vast. Leg ook de contacten over de signalen vast, evenals de stappen die worden gezet en de besluiten die worden genomen. Maak bij het signaleren van huiselijk geweld of kindermishandeling gebruik van een signalerings-instrument (Een voorbeeld hiervoor vind je in bijlage 1 en 2) of maak gebruik van de handige [signaleringskaart](#) die te vinden is op internet. Door het aanklikken van één van de kleuren komt men in de juiste categorie.

Beschrijf de signalen zo feitelijk mogelijk. Worden ook hypothesen en veronderstellingen vastgelegd, vermeld dan uitdrukkelijk dat het gaat om een hypothese of veronderstelling. Maak een vervolgaantekening als een hypothese of veronderstelling later wordt bevestigd of ontcracht. Vermeld de bron als er informatie van derden wordt vastgelegd. Leg diagnoses alleen vast als ze zijn gesteld door een bevoegde beroepskracht.

Ga vanaf groep 4 ook met de leerling in gesprek. Een belangrijke vraag om te stellen is. “Wat denk je dat dat papa of mama zou doen als ik dit vertel aan iemand anders” of “wat zou er gebeuren als ik dit met jouw papa of mama bespreek”?

In Parnassys wordt gemeld dat er zorg is over een leerling. De beschrijving en evt. ingevulde signaleringslijsten worden op papier bewaard, los van het (digitale) leerlingdossier.

Informeer de vertrouwenspersoon en directie.

Stap 2: Collegiale consultatie

Bespreek de signalen met de vertrouwenspersoon/ intern begeleider. Vraag zo nodig ook advies aan [Veilig thuis](#) (het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling).

Het advies wordt gevraagd op basis van anonieme gegevens. De vertrouwenspersoon registreert en documenteert in eigen dossier (los van leerlingdossier en/of Parnassys).

Stap 3: Gesprek met ouders/verzorgers

In overleg met de vertrouwenspersoon/ directie en evt. leerkracht wordt bepaald wie het gesprek voert. Tijdens het gesprek worden de signalen met de ouders/verzorgers besproken. Bespreek met het kind dat je de ouders gaat betrekken.

1. leg de ouders/verzorgers het doel van het gesprek uit;
2. beschrijf de feiten die u hebt vastgesteld en de waarnemingen die u hebt gedaan;
3. nodig de ouders/verzorgers uit om een reactie hierop te geven;
4. kom pas na deze reactie zo nodig en zo mogelijk met een interpretatie van hetgeen u hebt gezien, gehoord en waargenomen.

De vertrouwenspersoon registreert en documenteert in eigen dossier (los van leerlingdossier en/of Parnassys).

Stap 4: Wegen van het geweld of de kindermishandeling

Weeg op basis van de signalen, van het ingewonnen advies en van het gesprek met de ouders/verzorgers het risico op huiselijk geweld of kindermishandeling. Weeg eveneens de aard en de ernst van het huiselijk geweld of de kindermishandeling. Maak bij het inschatten van het risico op huiselijk geweld of op kindermishandeling gebruik van een risicotaxatie instrument [LIRIK](#). Dit gebeurt door de vertrouwenspersoon i.o.m. directie, IB, leerkracht en evt. SMW.

De vertrouwenspersoon registreert en documenteert in het leerlingdossier de argumentatie en taxatie van de risico-inventarisatie, incl. de gemaakte keuze voor stap 5.

En bij twijfel altijd [Veilig thuis](#) raadplegen. (afwegingskader verplicht vanaf 1 januari 2019)

Stap 5: Beslissen: hulp inzetten of melden

Op basis van de afweging in stap 4 wordt besloten of er hulp georganiseerd wordt of een melding gedaan wordt bij Veilig Thuis. Ouders worden door de directie om samenspraak met de vertrouwenspersoon en/ of IB-er op de hoogte gebracht van de gekozen route.

Wanneer ervoor wordt gekozen hulp te organiseren, bepaalt de vertrouwenspersoon i.o.m. de directie, IB en SMW (en mogelijk wijkteam) de route. De vertrouwenspersoon volgt de leerling, de ouder en/ of het gezin en legt gemaakte afspraken vast in het leerlingdossier. Indien de school een melding doet, wordt deze vooraf met ouders/verzorgers besproken. Het doen van een melding zonder dat de signalen zijn besproken met de ouders/verzorgers, is alleen mogelijk als de veiligheid van het kind, de ouder of die van u zelf, in het geding is. De ouders ontvangen een schriftelijke bevestiging van het besluit om melding te doen bij Veilig Thuis. De vertrouwenspersoon volgt de leerling, de ouder en/ of het gezin en legt gemaakte afspraken vast in het leerlingdossier.

Met ingang van 1 januari 2019 moet er voor scholen een afwegingskader Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling zijn. Dit afwegingskader moet helpen in het beslissen of het zelf bieden en/of organiseren van hulp voldoende is, of dat een melding bij Veilig Thuis noodzakelijk is.

Afwegingskader

1. *Heb ik op basis van de stappen 1 tot en met 4 van de meldcode een vermoeden van (dreiging van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling? Nee: Afsluiten en vastleggen in dossier Ja: Ga verder met afweging 2.*
2. *Schat ik op basis van de stappen 1 tot en met 4 van de meldcode in dat er sprake is van acute onveiligheid en/of structurele onveiligheid? Nee: Ga verder met afweging 3 Ja: Melden bij Veilig Thuis. De afwegingen 3 tot en met 5 worden samen met Veilig Thuis doorlopen.*

3. Ben ik in staat effectieve hulp te bieden of organiseren om dreiging van (toekomstig) huiselijk geweld en/of kindermishandeling af te wenden? Nee: Melden bij Veilig Thuis Ja: Ga verder met afweging 4.

4. Aanvaarden de betrokkenen hulp om dreiging van (toekomstig) huiselijk geweld en/of kindermishandeling af te wenden en zijn zij bereid zich hiervoor in te zetten? Nee: Melden bij Veilig Thuis Ja: Hulp bieden of organiseren, ga verder met afweging 5.

5. Leidt de hulp binnen de gewenste termijn tot de noodzakelijke resultaten ten aanzien van de veiligheid en/of het welzijn (herstel) van alle betrokkenen? Nee: (Opnieuw) melden bij Veilig Thuis. Ja: hulp afsluiten met afspraken over het volgen van toekomstige (on)veiligheid met betrokkenen en samenwerkingspartners.

Zie voor meer informatie toelichting afwegingskader. [Afwegingskader](#)

Stap 6: Monitoren en Evalueren

Na de melding wordt de leerling gevolgd. Vanuit Veilig Thuis wordt geen inhoudelijke informatie verstrekt. Wel kan de school geïnformeerd worden over de status. Wanneer op school de indruk ontstaat dat het toch niet goed gaat met de leerling, wordt opnieuw een melding gemaakt.

De school evalueert afgeronde trajecten intern.

Overige acties voor de organisatie

Volgens de Wet meldcode moeten organisaties en zelfstandige beroepsbeoefenaren een meldcode hebben. Ook moeten zij het gebruik van en de kennis over de meldcode bevorderen. Daarnaast moet een organisatie een aantal zaken regelen:

- **Verantwoordelijkheid**

Bij een Prisma-school is de vertrouwenspersoon verantwoordelijk voor deze trajecten. Natuurlijk kan deze persoon rekenen op steun van directie en intern begeleider.

- **Kennis over bepaalde vormen van geweld**

Een organisatie moet aandacht besteden aan bijzondere vormen van geweld. Bijvoorbeeld vrouwelijke genitale verminking en eergerelateerd geweld. Dit vergt van medewerkers extra kennis en vaardigheden.

- **Omgang met vertrouwelijke gegevens**

Prisma gaat met de vertrouwelijke gegevens te werk zoals dit staat in de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming)

Belangrijke tips bij het omgaan met privacy

- Betrek bij een overleg niet teveel mensen.
- Zorg dat informatie over kinderen en gezinnen altijd binnenshuis blijft. Emoties kunnen de privacy in gevaar brengen door de wens deze te delen met collega's. Dit is begrijpelijk, maar qua privacy niet de juiste manier om met de situatie om te gaan. Betrek daarom alleen personen die in het stappenplan genoemd worden.
- Contact met andere instellingen kan alleen na toestemming van de ouder of wettelijk vertegenwoordiger. Contact met andere instellingen zonder toestemming kan alleen anoniem. Het gezin of kind mag dan niet bekend worden gemaakt.
- Een uitzondering hierop is het contact met Veilig Thuis. Dit kan zonder toestemming van ouders of wettelijke vertegenwoordiger.

- Wees zorgvuldig met schriftelijke informatie. Verzorger(s) hebben recht op inzage in verslagen, formulieren en observatieverslagen. Alleen als het anonieme werkaantekeningen zijn, hebben ouders geen inzagerecht.
- Schrijf daarom alsof de verzorger(s) over je schouder meekijken. Beschrijf waarneembaar gedrag en wees voorzichtig met interpretaties.
- Als de verzorger(s) een verslag willen inzien, kun je voorstellen om het samen met hen te lezen. Erover te praten en waar nodig toe te lichten. Daarna kan een kopie worden meegegeven. Een andere mogelijkheid is om de belangrijkste punten uit het verslag en afspraken tijdens het gesprek op papier te zetten en aan de verzorger(s) te geven. Dit vormt tegelijk een leidraad voor eventuele volgende gesprekken met de verzorger(s).
- Schriftelijke informatie moet goed worden opgeborgen in een afsluitbare kast.
- Informatie die niet (meer) relevant is moet worden vernietigd of aan ouders worden meegegeven.
- Schriftelijke informatie mag niet zonder toestemming van ouders of wettelijke vertegenwoordiger aan derden worden verstuurd. Eén uitzondering hierop vormt Veilig Thuis
- Schriftelijke informatie die de instelling van derden ontvangt, moet ook met toestemming van de ouders of wettelijke vertegenwoordiger zijn verstuurd. Als dit niet zo is, is het verstandig de informatie terug te sturen.

Toolkit: hulpmiddelen voor ontwikkelen meldcode

In de [toolkit Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling](#) staan verschillende hulpmiddelen. Prisma kan deze gebruiken om een meldcode in te voeren. Bijvoorbeeld een checklist voor managers.

Meldcode is geen meldplicht

Een verplichte meldcode is iets anders dan een meldplicht. Bij een meldplicht moet de professional zijn vermoeden van geweld altijd melden bij andere instanties.

Met de wijziging van de meldcode per 1 januari 2019 is een afwegingskader voor melden een onderdeel van de verplichte meldcode. De meldcode is bedoeld als houvast voor professionals. Het afwegingskader dat professionals opstellen, is te beschouwen als een professionele norm voor het doen van een melding.

Het melden van mogelijke kindermishandeling en/of huiselijk geweld is een professionele norm en als zodanig noodzakelijk:

1. In ALLE gevallen van acute onveiligheid en/of structurele onveiligheid.
2. In alle ANDERE gevallen waarin de beroepskracht meent dat hij, gelet op zijn competenties, zijn verantwoordelijkheden en zijn professionele grenzen, in onvoldoende mate effectieve hulp kan bieden of kan organiseren bij (risico's op) huiselijk geweld en/ of kindermishandeling.
3. Wanneer een beroepskracht die hulp biedt of organiseert om betrokkenen te beschermen tegen het risico op huiselijk geweld en/of kindermishandeling constateert dat de onveiligheid niet stopt of zich herhaalt.

Beroepsgeheim versus meldcode

Hulpverleners die hulp, zorg, ondersteuning of een andere vorm van begeleiding bieden, hebben vaak een beroepsgeheim. Hierdoor mag de hulpverlener geen informatie over de cliënt aan anderen geven. Behalve als de cliënt daarvoor toestemming geeft. De cliënt kan zich hierdoor vrij voelen om alles te vertellen.

Maar het kan in het belang zijn van de cliënt als een hulpverlener toch vertrouwelijke gegevens uitwisselt met anderen.

Daarom is er een meldrecht voor huiselijk geweld en kindermishandeling. Professionals met een beroepsgeheim mogen (vermoedens van) huiselijk geweld onder voorwaarden (zoals het doorlopen van het stappenplan in de meldcode) melden bij Veilig thuis. Meer informatie over het meldrecht vindt u in het [basismodel meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling](#).

Professionals mogen de melding ook doen zonder toestemming van de betrokkenen. Het meldrecht staat in artikel 5.2.6 van de Wmo 2015.

Toezicht op meldcodes

Inspecties controleren of organisaties en zelfstandigen een meldcode hebben. En of zij het gebruik en de kennis daarvan bevorderen. Dit gebeurt door de:

- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd in oprichting;
- Onderwijsinspectie;
- Inspectie Veiligheid & Justitie.

Sociale kaart: adressen en telefoonnummers:

- **Veilig Thuis**
Algemene info-nummer van Veilig Thuis is 0800-2000
E-mailadres: info@veiligthuiszeeland.nl
- **BJZ (Bureau Jeugdzorg) heet tegenwoordig Intervence**
RBL Walcheren
Stadskantoor Middelburg
Kanaalweg 3
4337 PA Middelburg
T. 0118 - 675 653
E: rbl@middelburg.nl
RBL Oosterschelderegio
Stadskantoor Goes
M.A. de Ruijterlaan 2
4461 GE Goes
T: 0113 - 249 780
E. rbl@goes.nl
- **GGD, Zeeland**
GGD Zeeland
Westwal 37
Postbus 345, 4460 AS Goes
Tel.nr. 0113-249400
- **Politie, meldkamer Zeeland**
Adres: 4337 BV Middelburg
Telefoon: 0900 8844
- **Raad voor de Kinderbescherming**
Kousteensedijk 2
4331 JE Middelburg
Telefoonnummer: 0118 - 67 33 33
E-mailadres: middelburg@rvdk.minvenj.nl

Aanvullende diensten:

- Tolken telefoon
Tolk en vertaalcentrum Nederland
088-2555222
www.tvcn.nl

Bijlage 1:
Observatiepunten

Vragen over 'opvallend gedrag van een leerling'

Naam leerling(e): _____ jongen/meisje

Leeftijd/groep: _____

1. Sinds wanneer vertoont het kind opvallend gedrag?
2. Is er de laatste tijd iets in het gedrag of in de situatie van het kind veranderd?
3. Het opvallende gedrag bestaat uit (zie ook bijlage 2):
4. Hoe is de verhouding tot de medeleerlingen?
5. Hoe is de uiterlijke verzorging van het kind, zoals kleding en dergelijke?
6. Hoe is de verhouding tot vrouwelijke/mannelijke leerkrachten?
7. Hoe is het contact tussen de school en de ouders?
8. Zijn er bijzonderheden over het gezin te melden? Indien mogelijk ook de bron vermelden.
9. Wat is er bij u bekend over eventuele broertjes en zusjes?
10. Zijn er opvallende veranderingen in de schoolresultaten?

Volgens de Wet op Persoonsregistraties hebben ouders het recht op inzage en correctie in het dossier van hun kind. Daarom dienen gegevens in het dossier zorgvuldig en zo objectief mogelijk te worden beschreven. Persoonlijke werkaantekeningen zijn geen onderdeel van het dossier en niet ter inzage voor ouders. Het is daarom belangrijk zeer zorgvuldig om te gaan met deze werkaantekeningen. Zet deze niet op naam. Zodra het mogelijk is vernietigt u ze.

Bijlage 2:
Signalenlijst huiselijk geweld/ kindermishandeling (4-12 jaar)

Voorwoord

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen ze signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren, die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling en huiselijk geweld (echtscheiding, overlijden van een familielid, enz.). Hoe meer signalen van deze lijst een kind te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van kindermishandeling en huiselijk geweld.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen!

1. Lichamelijke signalen

- wit gezicht (slaaptekort)
- hoofdpijn, (onder)buikpijn
- blauwe plekken, schaafplekken, brandwonden, gebroken ledematen
- slecht verzorgd er uit zien
- geslachtsziekte
- jeuk of infectie bij vagina en anus
- urineweginfecties
- vermageren of dikker worden
- pijn in bovenbenen, samengeknepen bovenbenen
- houterige lichaamsbeweging
- niet zindelijk (urine/ontlasting)
- zwangerschap
- lichamelijk letsel
- achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling

2. Gedragssignalen

- somber, lusteloos, in zichzelf gekeerd
- eetproblemen
- slaapstoornissen
- schrikken bij aanraking
- hyperactief

- agressief
- plotselinge gedragsverandering (stiller, extra druk, stoer, agressief)
- vastklampen of abnormaal afstand houden
- isolement tegenover leeftijdgenoten
- zelfvernietigend gedrag (bv. haren uittrekken, praten over dood willen gaan/zijn, suïcidepoging)
- geheugen en concentratiestoornissen
- achteruitgang van leerprestaties
- overijverig
- zich aanpassen aan ieders verwachtingen, geen eigen initiatief
- extreem zorgzaam en verantwoordelijk gedrag
- verstandelijk reageren, gevoelens niet tonen (ouwelijk gedrag)
- geseksualiseerd ("verleiden") gedrag, seksueel getint taalgebruik
- opvallend grote kennis over seksualiteit (niet passend bij de leeftijd)
- verhalen of dromen over seksueel misbruik, soms in tekeningen
- geen spontaan bewegingsspel
- moeite met uitkleden voor gymles of niet meedoen met gym
- spijbelen, weglopen van huis
- stelen, brandstichting
- verslaving aan alcohol of drugs

3. Kenmerken ouders/gezin

- ouder troost kind niet bij huilen
- ouder klaagt overmatig over het kind, toont weinig belangstelling
- ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind
- ouder is zelf mishandeld of heeft psychiatrische- of verslavingsproblemen
- ouder gaat steeds naar andere artsen/ziekenhuizen ('shopping')
- ouder komt afspraken niet na
- kind opeens van school halen
- aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- 'multi-problem' gezin
- ouder die er alleen voorstaat
- regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- isolement
- vaak verhuizen
- sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, etc.
- veel ziekte in het gezin
- geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

4. Signalen die specifiek zijn voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld

- agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van vader (sommige jongeren, m.n. jongens kopiëren hun vaders gedrag door hun moeder of jongere broertjes/zusjes te slaan), agressie naar medeleerlingen, leeftijdgenoten, agressie en wreedheid naar dieren
- alcohol- of drugsgebruik
- opstandigheid, angst, depressie
- negatief zelfbeeld
- passiviteit en teruggetrokkenheid, verlegenheid
- gebrek aan energie voor schoolactiviteiten

- zichzelf beschuldigen
- suicidaliteit
- sociaal isolement: proberen thuissituatie geheim te houden en ondertussen aansluiting te vinden met leeftijdsgenoten (zonder ze mee naar huis te nemen)
- gebrek aan sociale vaardigheden
- vaak wordt de verkeerde diagnose ADHD gesteld